Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto IX. Št. 6.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Naročnina četrtletno 15 din
za pol leta 30 din
za vse leto 60 din
Posamezne številke 1.50 din
V zamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 9. februarja 1940.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Poštnočekovni račun:
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo
Oglasi po tarifu
Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Kaj pravite — ljudje z narodno vestjo?

(Dopis.)

I.

Zgodil se je zopet primer časnikarskega rokovnjaštva, ob katerem se mora resen človek zamisliti in se s strahom vprašati, kam vodijo pota slovenstva in kdo jih usmerja. Bog vedi kdo, prav gotovo pa človek brez čuta odgovornosti za javno besedo in brez nravstvene kvalifikacije za javno delo je vrgel grdo blato na prizadevanja nekih naših mož, ki so izven vsakega dvoma poštena in nesebična, najsi se zde komu z njegovega osebnega vidika zmotna. Drug list, vesel, da je njegov tovariš opravil zanj nelepi posel, je hitel ponatisniti ta izrodek časnikarske neodgovornosti. Kdo nosi odgovornost za tako početje? Anonimni pisec? Pred zakonom odgovorni urednik? Ali ne v prvi vrsti tisti, ki usmerjajo list in imajo pri njem odločilno besedo? Kaj pravite?

Niso taki pojavi slučajni. Kakor gnojni tvori so, ki odkrivajo notranjo bolezen organizma. V stalni, od mržnje stopnjevani živčni napetosti, v ozračju, polnem sovraštva do drugače mislečih, vzgajamo ljudi, vzgajamo samo frontne vojake za politični boj, brez najmanjše samokritike. Z neumljivo lahkoto zatajujemo s svojimi dejanji načela in nauke, ki jih sleherni dan oznanjamo kot svoje vodilne. Izza plota streljati na nasprotnika, priduševati se v varnem zatišju je junaštvo, bojevati se z njim z razlogi duha, z njim kot človek s človekom, priznati kdaj kako lastno napako, to se označuje kot bojazljivost in neodločnost. Kaj čuda, če ljudje s tako vzgojo malo po malem zgubljajo vsako merilo za meje človeško dostojnega. Zdajci se zgrozimo ob pojavih, ki odkrivajo njih pravo, od strasti in ošabnotopega samozadovoljstva skaženo lice. In sram nas je, sram nekoliko tudi duhovnih očetov teh pojavov. Radi bi zatajili svoje v grehu spočeto skaženo dete. Zato stoje iz previdnosti v ozadju in se odtegujejo svetli luči javne kritike. Kaj pravite, ali je prav, da jim prizanašamo, ko njih varovance obsojamo?

Na predvečer najusodnejših odločitev za naš narod, bi morala biti sleherna naša misel, sleherno naše prizadevanje usmerjeno na pripravljenost za te odločitve. Tako bi ravnal vsak politično zrel narod. A kako je pri nas v resnici? Ali nas je vse prevzela globoka resnost zgodovinske ure, ali smo doživeli, da bi stopili možje jasnega duha in čiste volje iz svojega zatišja in se postavili na čelo zbiranja naših nravnih sil? Zaman se oziramo po njih, molčijo, boje se sramotenja zakupnikov slovenstva in domoljubja. To je njih veliki greh. Tako je in žalostno je, da so pri nas v teh usodnih zgodovinskih časih najglasnejši tisti, ki so v zavesti svoje odgovornosti najšibkejši. Z vnemo se prizadevajo, podreti zadnje mostove med rojaki različnega naziranja, razdreti zadnje vezi, ki vežejo vse Slovence v eno narodno skupnost, in katero koli človeško bitje na koncu sveta jim je ljubše ko rojak drugega prepričanja. Kaj pravite, ali je to pretiravanje? Dal Bog, da bi bilo. A nihče ne more zanikati, da je beseda o slovenski narodni skupnosti tem ljudem le še politično bojno geslo, razdirajoče in ne združujoče geslo.

Zato kar priznajmo: Taki, kakršni smo, na zunaj in znotraj brez velike združujoče misli, nismo sposobni za velik, odločilen skupen napor. Kljub nasprotnim trditvam nimamo pri nas ljudske organizacije, tako mogočne in trdne, da bi sama lahko prevzela vso odgovornost za to, kar bo od nas zahteval bližnji čas, nimamo avtoritete, ki bi nas vse vezala in vodila skozi dobo velike preizkušnje. Zato je danes notranje zbiranje in mobiliziranje naših moralnih sil prva zapoved naše narodne samoohrane. Kdor jo ovira, ni dober Slovenec.

II.

Duhovi se ločijo povsod po svetu. Naša usoda se ne odloča samo zunaj nas, ampak tudi v naših dušah. Doživljamo veličastni prizor zbliževanja in združevanja nazorskih taborov, ki so si stali doslej sovražno nasproti, zbliževanja v znamenju vere v zmago večnoveljavnih načel svobode, pravice, resnice, v znamenju vere v božje poslanstvo človeka in večnostne vrednote njegovega osebnostnega življenja, v znamenju skupne obrambe podstav naše kulture proti silam podzemlja. Sredi zmagoslavja nasilja se poraja nova zavest povezanosti ljudi od duha, ki ne klonijo pred materialistično miselnostjo sveta.

In kaj pravite, kako je pri nas? V znamenju katere vzvišene ideje se ustvarjajo pri nas fronte in tabori, v boju za katere vzore? Ali v znamenju naukov Kristusovih, naukov Cerkve, naukov človekoljubja ali zvestobe do naroda, ali v znamenju boja proti mamonizmu in materialistični miselnosti te dobe, v znamenju kakega socialnega evangelija? Kje je zadnji smisel in zadnja gonilna sila vseh naših javnih naporov in prizadevanj? — Kamor koli se ozremo, nikjer diha duhovne pomladi, sledu kake duhovne obnove. Nasprotno: slast oblasti in poželenje po oblasti vedno bolj kvarita duše naših ljudi. Na ustnih visoke cilje, v srcu nevera v duha, malikovanje nasilja, pripravljenost lahkomiselno izdati nauke in vrednote, za katere so tisoči najboljših duhov dali življenje, za katere so verniki šli v katakombe. Zunanja strumnost, brezozirnost, primojduševsko junaštvo namesto globine duha, slepa pokorščina, ki miselno lenobo in strah pred lastno odgovornostjo preveljavlja v krepost, namesto apostolske gorečnosti! Strahotna so razdejanja, ki jih je kuga duhovnega materializma že napravila med našo mladino. Njena nevarnost za naš rod ni nič manjša kakor nevarnost, ki nam preti od zunaj.

Naj bi se sleherni predstavnik našega duhovnega življenja zavedel odgovornosti, ki jo prevzema zaradi svojega molka in svoje malodušnosti. Sleherni je sokriv, če so se pri nas razkoračili ljudje, ki v duhovnem svetu ne pomenijo nič, a hočejo drzno strahovati vse, ki jim duhovna svoboda in zvestoba do načel ni prazna beseda, sokrivi so, če se herezija in felonija v kraljestvu duha pri nas tako goreče širita.

Kje ste stražarji na samotni straži? Česa se bojite? En apostol pomeni več kot sto propagandistov. Ni število vse in tudi zunanja sila ne. Združite se, skupno nastopite proti silam, ki bi rade pri nas obnovile najmračnejša poglavja naše kulturne zgodovine, postavite jim nasproti svetla izročila najboljših slovenskih umov.

In v svojem boju ne pozabite na vzgojni pomen javne tiskane besede. Njena nravstvena raven je merilo za nravstveno raven naroda. Izženite iz delavnic javnega mnenja vse, ki se svoje odgovornosti za tiskano besedo ne zavedajo. Mnogo predhodnega dela za našo duhovno obnovo bo s tem opravljenega.

L-i.

Ali je slovenska politika že čez razpotje?

V uvodniku zadnje številke je »Slovenija« opozorila, da je strankarsko življenje v Jugoslaviji na razpotju, ker se morajo stranke prilagoditi dejstvu, da je prelomljen centralistični sestav države in da stoji naša notranja politika pred prehodom v demokracijo. V tem uvodniku je bilo obljubljeno, da bomo poročali, kar bomo zvedeli važnega o reševanju tega vprašanja.

Zato podajamo danes nekaj zanimivih posnetkov iz časopisov.

V »Obzoru« št. 25. z dne 31. januarja 1940 priobčeni sestavek z naslovom »Strankarsko gibanje« pravi, da hočejo radikalski prvaki, da bi njihna stranka postala vodilna stranka v državi, kjer bi oni gospodarili, medtem ko bi bili njihni pomočniki samo statisti. Potem piše dobesedno:

»Videti je, da so si radikali že zagotovili sodelavstvo dr. Korošca v »Jugoslovenski radikalni stranki«, kakor naj bi se imenovala obnovljena nekdanja »Narodna radikalna stranka«. Dr. Korošču konvenira tako sodelovanje z vidika strankarskih razmer v Sloveniji. Naslanjajoč se na najmočnejšo srbsko stranko upa dr. Korošec, da bo imel oblast v Sloveniji in delež na oblasti v Belgradu. Tako politiko pa mu omogoča dejstvo, da med Srbi in Slovenci ni večjih sporov. Radikali pa, kakor se zdi, iščejo že danes, kakor so iskali tudi nekoč, zaveznike zunaj hrvaških vrst. Ni težko uganiti, zakaj tako delajo. Videti je, da tako radikali kakor dr. Korošec mislijo, da se politika v državnem središču ne bo v prihodnosti bistveno razlikovala od dosedanje politike in da imajo zato sedaj kakor nekdaj enake koristi. Medtem se radikali in dr. Korošec trudijo, da pritegnejo v radikalno stranko bosansko-hercegovske muslimane, ki jih vodi dr. Džafer Kulenković.«

Tudi »Hrvatski dnevnik«, glasilo HSS, z dne 3. t. m. ugotavlja, da se je slovenski del JRZ sporazumel s srbskim delom JRZ in piše v takole ostrem tonu:

»Na podlagi tega se lahko reče, da se je slovenski del JRZ sporazumel s srbskim delom JRZ, da zahtevajo preureditev državne skupnosti pred volitvami. To je bila očitna taktična poteza Slovencev. Verjetno je, da so mislili, da bodo laže ustvarili avtonomijo Slovenije v sedanjem obsegu dravske banovine in okrepili svoj vpliv v skupni vladi, če se pri tej akciji zvežejo s srbskim delom JRZ. Tudi to pot so ti slovenski politiki ne samo šli čez pravice in koristi hrvaškega naroda, ampak so s svojim stališčem skušali škodovati Hrvatom. Če se upošteva, da Hrvati do sedaj niso nikoli ničesar naredili na škodo Slovencev in se tudi niso zoperstavljali ustanovitvi slovenske banovine na nespornem slovenskem narodnem ozemlju, tedaj je treba priznati, da s strani teh slovenskih politikov na žalost tudi to pot nismo naleteli na lojalnost. Namesto da bi svoje narodne zahteve postavili samostojno, ker te zahteve niso v prav nobeni zvezi s srbsko-hrvaškim razmerjem, jih vežejo ravno na te razmere in se tako postavljajo na stran tistih, ki jih imajo za močnejše. To je stvarno nadaljevanje tiste dolgoletne politike, ki se je ogibala ne samo sodelovanju, ampak tudi normalnemu razmerju s Hrvati, ki je pa končala s polomom. Tudi prej so imeli Hrvate za slabotnejše. Tudi prej so mislili, da bi sodelovanje s Hrvati moglo škodovati slovenski narodni stvari. No, Hrvatje so kljub pomanjkanju tega sodelovanja podrli režim, ki je našel v Ljubljani nenaravno podporo. In kakor se jim je posrečilo, da so sami postavili na dnevni red svoje narodno vprašanje in odprli pot preurejanju državne skupnosti, tako bodo Hrvatje tudi dovolj močni, da zavarujejo svoje pravice in koristi. Kakor smo omenili, se razmere med Hrvati in Srbi tičejo samo njih. Slovenci ne morejo s svojim vplivanjem preprečiti normalnega razvoja in ureditve teh razmer. Njihno narodno ozemlje je nesporno. Izjema je samo nekoliko vasi, ki so bile dodatno pridružene dravski banovini in ki bodo morale biti vrnjene Hrvaški, vse drugo ozemlje dravske banovine je pa nesporno slovensko. Po vsem tem nimajo Slovenci nobenega upravičenega razloga, da se zamerijo Hrvatom.«

Na ta sestavek je »Slovenec« z dne 4. t. m. v notici »Slovenci in Hrvatski dnevnik« precej nervozno odgovoril. Ugotovil je, da je sestavek očitno inspiriran in da z veseljem in polnim zadovoljstvom pribije, da sestavek brez pridržka priznava pravice Slovencev do njihne lastne, samostojne slovenske politične enote. Nato pa z nevoljo nadaljuje:

»Toda med priznavanjem in izvršitvijo je velika razlika! **Ako bi, kar se je od naše strani zahtevalo,** istočasno z ustanovitvijo banovine Hrvaške, bila iz-

vršena tudi ustanovitev slovenske samostojne enote, bi odpadli vsi očitki, ki jih zdaj beremo v različnih hrvaških listih. Niso torej Slovenci krivi, če se morajo še nadalje boriti ne za priznanje samostojne slovenske enote, temveč za dejansko uresničenje enakopravnosti s Hrvati. Mi nikjer ne nastopamo proti Hrvatom in njihnim političnim pridobitvam, temveč odkrito želimo njihne pomoči, da se uresničijo tudi naše zahteve. Clara pacta, boni amici.«

Iz te notice nam zapiha naenkrat popolnoma nov veter. Vsi se še spominjamo, kako je »Slovenec« pisal tedaj, ko so Hrvatje dobili svojo samostojno banovino, da je treba še počakati in videti, kako se bo stvar obnesla, potem da bomo šele mi dobili svojo samostojnost, katero lahko dobimo vsak čas, če jo le hočemo, ker je okvirni zakon izdan. Obenem je bilo poudarjeno, da je prav za prav slovenska politika izbojevala Hrvatom rešitev njihnega vprašanja. Nikdar do sedaj ni bilo javno povedano, da je bila postavljena zahteva po samostojni slovenski enoti, tudi ni bilo nikdar povedano, kako resno da je bila postavljena. Če je ta zahteva bila javno postavljena na kakšnih manj važnih zborovanjih v Sloveniji, je zato še ni mogoče imeti za resno zahtevo. Tudi nismo do sedaj nikoli slišali, da bi se bili Hrvatje temu kedaj uprli. Nasprotno, saj so tako hudo poudarjali, da je razmerje med slovensko in hrvaško politiko kar najboljše, da je omajalo verjetnost tega zatrjevanja samo pretirano njegovo ponavljanje. Sedaj pa kar naenkrat ta hladni curek s hrvaške strani! V teh stvareh je treba, da se vse odkrito in jasno pove narodu, ker slovenski narod ne more dopustiti, da bi se vprašanje njegovega razmerja do sosednih Hrvatov reševalo drugače, kakor odkrito in očitno.

Nemir na Vzhodu

I.

Ne delajmo si umišljav in napačnih predstav iz želje, da bi šel kelih trpljenja vsaj deloma mimo človeštva. Sedanja vojna je celostna in njeni celosti se morajo ne sicer načelno, zato pa tehnično in strategično podrejati tudi demokracije. Zato tudi ne morejo drugače, če hočejo sploh obstati, da opravijo z vsakršno celostnostjo. Šele pot čezn jo vodi v prihodnost. Bolj ko v svetovni vojni je zaradi tega nemogoče, da bi se mogel skleniti mir, ki ne bi prinesel odločitve v vsakem pogledu. Tega ne bi prinesla nobena stran, ali razločneje, noben narod in nobeno ljudstvo. Ljudske množice so sprejele vojno za svojo. Take vojne pa ne dovoljujejo, da bi se sklepal mir v kabinetih.

V predzadnji številki smo pokazali, kako malo je verjetno, da bi se mogla vojna odločiti na zahodu, in zakaj ni verjetno. Ker pa odločitev mora priti, smo opozorili tudi na znamenja, ki kažejo, da bodo zato iskali zavezniki odločitev samodejno na vzhodu.

In res, vse kar se godi zadnje tedne, se zdi kot ena sama velika priprava za čas odločitve. Ves velikanski Vzhod se je zazibal kakor ob potresu. Od Ledenega do Rdečega morja, od Indijskega oceana do Sredozemlja je zajel nemir narode. Vse pričakuje, vse se pripravlja, obravnavajo se mogočosti in morebitnosti, presojajo se moči na tej in oni strani .....

II.

Te dni so se posvetovale v Belgradu balkanske države. Važen je bil ta posvet. Toda ni bil važen zaradi tistih javno razglašenih sklepov, še zanimiv ni bil zaradi njih. Tudi ni bil važen zaradi vseh uradnih razgovorov, ki jih sicer ne poznamo, ki si jih pa lahko mislimo: svetovnopolitični položaj zaradi vojne in vse mogočosti in vsi pritiski, ki utegnejo biti dani, morda že prav kmalu.

Balkan je po večini — zazdaj! — v mrtvem kotu silnic nemških in italijanskih koristi, ki se tukaj sečejo, pa hkratu tudi bolj ali manj med seboj zaustavljajo in hrome. Zato od belgrajskega posveta ni mogel nihče po pravici pričakovati kakšnih odločilnih in dokončnih sklepov. Njegova važnost je v tem, da je sploh — bil. Dal je vsaki državi jasno podobo ne o tem, za kaj gre, pač pa o tem, do kod lahko gre in koliko sme računati na zaslombo in pomoč pri drugih.

Ob vsem tem pa bi se spet utegnilo marsikomu čudno zdeti, zakaj naj bi vse to zgledovanje navznoter imelo tak svetovnopolitičen pomen. Kajti da ga ima, bo vsakemu takoj jasno, če opozorimo na nekaj dejstev. Prvo in v nekem pogledu najvažnejše je, da so italijanski listi — ki so in morajo biti v fašizmu vsi v službi vlade — balkansko zborovanje že dolgo vnaprej toplo pozdravljali, poudarjali njegov pomen za mir na Balkanu in ga prav v tej točki šteli naravnost za svoj uspeh. Drugo važno dejstvo je, da so Nemci prav tako podčrtavali pomen balkanskega posveta za mir na jugovzhodu. Da pa se je ravno Nemcem to zborovanje že prav posebno pomembno zdelo, dokazuje najbolj skupni poziv nemških poslanikov v Budimpešti, Bukarešti, Belgradu, Sofiji in Atenah v Berlin, in sicer prav tik pred zborovanjem. V zvezi s tem pa je komaj kaj manj važno tretje dejstvo, da so namreč govorili Angleži in Francozi o enem udeležencu balkanskega posveta, o Turčiji, kakor o svojem sekundantu, in gotovo ne tjavdan.

III.

Balkansko zborovanje bomo mogli torej prav razumeti in njen pomen prav presoditi le, če gledamo nanj s stališča očitnih strategičnih ciljev vojskujočih se držav in če pri tem ne pozabimo, da je Balkan zaradi svojega zemljepisnega položaja, pa tudi kot velika zaloga živil in sirovin, hočeš nočeš zanje mikaven. A prav tako je gotovo, da je zaradi tega varen pred posegi vanj samo za toliko, kolikor ima lastne moči in kolikor bi še pri tem štela moč tistih, ki iščejo na njem svoje posebne koristi.

Zato je Balkan danes še razmeroma najmanj razburkan, če izvzamemo morebiti Romunijo. Politični dogodki, ki se kar pode, udarjajo drugod z vse večjo silo.

Na čelo teh dogodkov je treba postaviti Churchillov govor dne 20. letošnjega januarja. Ta govor je tem bolj važen, ker je bil ravno Churchill tisti, ki je za časa svetovne vojne nenehoma delal za to, da se prenese vojskovanje z okrepenele zahodne na prožno vzhodno bojno črto. Naslovljen je bil naravnost na nevtralne države. Navajamo nekaj stavkov:

»Vsi mislijo, da bo minil vihar, preden bodo na vrsti. Jaz pa se zelo bojim, da vihar ne bo minil. Razširil se bo na jug, pa tudi na sever. Ni videti, da bi bil konec blizu, razen v skupnem delu ali če bi postali Anglija in Francija trudni boja in bi sklenili sramoten mir. Malim državam bi pa v tem primeru ne kazalo drugega, kakor da se dajo razdeliti od narodnega socializma in boljševizma.

Brezozirna jasnost Churchillovih besed je iznenadila, celo v Angliji sami so prišli s pomirljivimi razlagami. Njihne stvarnosti in resnosti pa se zaveda vsak.

Posebno razločno zveni iz teh besed prepričanje, da se bo vojna razširila. Od prepričanja o nečem, kar se bo zgodilo, pa do računanja z njim je pa sploh en sam korak.

Sicer so pa francoski in angleški državniki medtem že kar uradno priznali, da ne bodo pomagali Fincem samo s prijaznimi besedami in dobrimi sveti. V tem pogledu pada v oči najbolj izjava Churchilla, ki je že lani vneto zagovarjal sodelovanje z Rusijo. Očitno je, da so tudi pri tem preobratu odločali strategični oziri. Zmeraj se kaže v ozadju isto vprašanje: Kako priti do odločitve, ki je na zahodu ne bo mogoče doseči.

Churchillov govor je torej svarilo in poziv zlasti Švedom in Norvežanom, naj pridejo Fincem na pomoč, dokler je še čas, kajti nevtralna pasivnost jih ne bo rešila, samo še prej bodo prišli sami na vrsto. A prav tako je tudi nedvoumen poziv na države na jugu. Pri tem pa ni mislil samo na balkanske države, od katerih je Romunija najbolj ogrožena, ampak prav tako tudi na države Prednje Azije.

Ves razvoj dogodkov daje Churchillu prav. Ko je angleški zunanji minister Halifax naravnost napovedal, da ne bodo pomagali Angleži Fincem samo z besedami, so bile isti čas v skandinavskih državah ostre razravnave: za neposredno vojno pomoč Finski ali zoper njo. Medtem se tudi že govori, da bodo poslali poljsko vojsko iz Francije na Finsko, kar bi bila v nekem pogledu pripravna rešitev vprašanja vojne napovedi Rusiji — Poljska je namreč v vojni z njo. V »Matinu« piše bivši francoski vojni minister, da morajo postaviti Angleži in Francozi vojno v neizmerni okvir svojih vladarstev, kar ne more pomeniti drugega, kakor prenesti jo na vzhod. Vojaški sodelavec »Petit Parisien-a« pa namiguje, da se bodo spomladi razširile fronte in da je še dvoje bojišč, ki jih zavezniki ne bi smeli zanemarjati, namreč severna in južnovzhodna Evropa.

IV.

Pa ne samo v južno-vzhodni Evropi se pripravlja. Irak je že davno zavzel stališče in celo pretrgal diplomatične zveze z Nemčijo. Turčija komaj če kaj manj, njene koristi in ruski pritisk so jo takoj v začetku potisnile na stran zaveznikov. V Iranu razmotrivajo verjetnosti in mogočosti ruskega napada. Angleški politični agenti so seveda že davno prepričali Afgane, da je dobro, biti pripravljen zoper nevernike na severu. In kar je poglavitno: v Siriji stoji z močno francosko vojsko maršal Weygand, preizkušen na vzhodnih bojiščih že v svetovni vojni, in jača hrbtenico vsem pomišljujočim in omahujočim. Za njim pa so spet še angleške čete v Palestini in Egiptu. Seveda je tudi anglo-indijska vojska pripravljena, pomagati Afganistanu.

Položaj zaveznikov na Vzhodu je torej vse močnejši kakor je bil v svetovni vojni. Pri tem pa je važen tudi psihologični vidik.

Ob izbruhu vojne, še prav posebno pa ob ruskem vdoru v vzhodno Poljsko in baltiške države, so vse države bližnjega Vzhoda zadrževale sapo. Kakor v hipnozi so čakale, vdane v usodo, kaj pride in kar pride. Toda ruski porazi na Finskem so jih zbudili iz sna, še več, zdajci so postale zelo aktivne. Ni bilo več sfinge — ruske nepremagljive vojne sile, ki jo je naredila iz papirja in številk boljševiška propaganda. Človeku se skoraj zdi, da so padli ti narodi iz ene skrajnosti v drugo, kakor je sploh rado v takih primerih. Kar so prej precenjevali, podcenjujejo sedaj.

Sicer je gotovo, da stvari še niso zrele. Ni mogoče že danes reči, kakšne oblike zadobi Vzhod v vojni in glede na vojno. Za zdaj se kažejo samo vloge, dodeljene enim in drugim. Če jim bodo kos, še ni gotovo, pa tudi sicer so mogoče še vsakršne spremembe. Vse je tudi odvisno od priprav in pripravljenosti enih, a nič manj od zadrege drugih. Torej lahko prav kmalu, lahko šele čez daljši čas.

Gotovo pa je že danes eno: na Finskem so v nenapovedani, a vendar dejanski vojni z Rusijo ne samo Finci sami, ampak s svojimi prostovoljci tudi Švedi in Norvežani, s svojimi letalci Francozi in Angleži, pa tudi Italijani, da celo Amerikanci. Iz nenapovedane vojne pa lahko nastane čez noč če že ne napovedana — ta je prišla zadnje čase kar nekam iz navade — pa vsaj uradno priznana.

Ob vsem tem se samo še vprašuje človek, če se mi Slovenci kaj zavedamo usodnosti vseh teh vojn, če kdaj kaj razmišljamo o tem, da je treba kaj več, kakor stati ob strani in čakati. Mar ni bilo zamujenih priložnosti v naši zgodovini že dovolj?

Izidor Koštrun:

Pred novim koledarjem

(Razredčeno in pospešeno nadaljevanje.)

Torek, 1. 2. 1938. — Izve se, da je govoril Djura Janković v nedeljo v Belgradu na konferenci JRZ o tem, da je JRZ zibelka demokracije po vzorcu angleške, ne priznava pa, da bi obstajali posebni interesi, temveč obstajajo samo koristi Jugoslavije in jugoslovenskega naroda. — »Slovenec« slavi v uvodniku dogodek »obnovitve poslovanja našega zadružništva«, ki je postala mogoča zaradi posojila Poštne hranilnice, ki ga utegne dati ta Zadružni zvezi v višini do 100 milijonov dinarjev. Nekoliko niže se izkaže, da je to posojilo, ki ga je razpisala dravska banovina, podpisala v celoti, to je v znesku 63 milijonov din Poštna hranilnica, prejela Zadružna zveza.

Sreda, 2. 2. 1938. — »Jutro« razlaga včeraj omenjeno posojilo tako, da je namenjeno sanaciji Zadružne zveze in Zadružne gospodarske banke, češ da je porabila Zadružna zveza vse prihranke včlenjenih zadrug za sanacijo omenjene banke in se je mogla sama sanirati samo s tem posojilom. — »Slovenec« poroča iz Belgrada, da je izlet staroradikalov v Zagreb in Ljubljano končan.

Četrtek, 3. 2. 1938. — »Slovenec« beleži okrožnico Grge Angjelinovića o tem, da je JNS zavozila, čeprav v dobri veri.

Petek, 4. 2. 1938. — »Slovenec« objavlja statistiko o zastankih pri »Državnem svetu« in omenja, da ima to sodišče največ dela z odloki finančnega in notranjega ministra, »kar je tudi razumljivo«. — »Jutro« piše o centralizmu v prosvetni upravi, ki se kaže predvsem v tem, da se v »državnem preračunu krediti vedno bolj centralizirajo, opušča pa se razdelitev po banovinah«. — »Delavska pravica« razpravlja o »zelenih komediantih«, kar leti na ZZD.

Nedelja, 6. 2. 1938. — »Slovenec« objavlja uvodnik o oživljenju »našega denarnega zadružništva, beležko o dr. Korunu, ki je bil za diktature JNS politično mrtev človek«, in o »pohvaljenih krščanskih socialistih«, ker je »Jutro« opazilo razpravo o »zelenih komediantih«. Ker se vršijo tega dne tudi volitve v senat, omenja »Slovenec«, kako je pisalo »Jutro« »pred tremi leti o razbitih zadnjih ostankih klerikalne vojske«. — »Jutro« objavlja odlok banske uprave o razpustu »Jadrana« zaradi govora, ki ga je imel predsednik društva na plesu 15. 1. 1938.

Ponedeljek, 7. 2. 1938. — »Ponedeljski Slovenec« poroča o sijajnem uspehu JRZ pri volitvah senatorjev, našteva poslance in župane, ki niso oddali glasu (člani banskega sveta so vsi volili), in opisuje zborovanje predsednikov občin, na katerem so govorili predsednik predsednikov občin Nande Novak, ban dr. Natlačen in minister dr. M. Krek. Minister se je dotaknil aktualnega predmeta, ko stopajo občinske hranilnice in kreditne zadruge zopet v gospodarsko pomladi, kar dokazuje, da smo dosegli lepo soglasje vseh dobrih prizadevanj in lepo harmonijo življenja.

Torek, 8. 2. 1938. — »Slovenec« spopolnjuje v uvodniku podatke o zmagovitem pohodu JRZ pri volitvah v senat in pravi, da so volili vsi župani, razen štirih, ki so oboleli.

Sreda, 9. 2. 1938. — »Slovencu« ni všeč, da »Hrvatskemu dnevniku« ni všeč njegovo poročilo iz Pariza o JNS in »ljudski fronti«, češ kaj se jezite, ko pa je bilo napisano poročilo »z vidika

JNS«. Na drugem kraju pa pravi, da je šel Dragoljub Jovanović v rdečo Španijo »v šolo«. — »Hrvatski dnevnik« potrjuje vesti, da se je sedaj še drugi dvojček na seznamu dr. Mačka izvoljenih poslancev iz Slovenije, dr. Dobovišek, odločil za vstop v petomajsko skupščino in za izstop iz KDK, to pa iz popolnoma osebnih vzrokov. — »Orač« napoveduje, da bo tudi mladina Kmečke zveze pričela nositi posebne kroje.

Četrtek, 10. 2. 1938. — »Slovenec« poroča z veseljem, da ne dobi »bivša HSS« v savski banovini peterice senatorjev, temveč samo štiri, zato pa dobi JRZ tri senatorje in ne samo dva, in sicer zaradi tega, ker se glasovi poslancev, ki niso prisegli, ne bodo šteli. — V »Delavski pravici« izhajajo za zdaj se vedno sestavki o zadnjih dvajsetih letih politike.

Petek, 11. 2. 1938. — »Jutro« opozarja, da je »Slovenec« dne 5. t. m. v uvodniku še oznamenoval unitarizem in »diktatorsko ustavo iz l. 1931.« za izvir vsega današnjega zla, in dostavlja, da se je za odgovor korenito potrudilo, vendar ni krivda »Jutra«, če so ostale trditve »Slovenca« vseeno brez odgovora. Hkrati navaja sestavek »Samouprave«, sestre »Slovenca«, o tem, da je »unitarizem največja odlika — JRZ«. — »Slovenec« se po dolgem času zravna in našteva v uvodniku »vrline« širokih samouprav, ki dobivajo od države vedno bolj obsežne posle v izvršitev, država pa pobira dohodke iz najboljših virov, medtem ko prepušča samoupravam odiozne vire, ki pa ne zadoščajo za pokritje naloženih poslov. (Takrat ne ve niti »Slovenec«, da mu bodo čez 10 mesecev »široke samouprave« višek spodobne dosegljivosti.)

Sobota, 12. 2. 1938. — »Hrvatski dnevnik« ohladi »Slovenčevo« veselje nad tremi senatorji JRZ v savski banovini in pravi: Po vsem tem se vidi, da je »Slovenec« pozabil že na same osnove računstva. — In res je dobila JRZ v savski banovini le dva senatorja.

»Nedelja, 13. 2. 1938. — »Jutro« opozarja, da je »Slovenec« izpustil ali popačil vsebino govora prosvetnega ministra Magaraševića, kajti ta je grajal, da smo ob vstopu v novo državo imeli »deloma tip napol samostojne narodne šole v slovenskih pokrajinah«. Z enakim veseljem pa poroča »Jutro« tudi o zmagah JNS pri občinskih volitvah v Črni gori, kjer je JNS zasedla dve občini. — V prostorih JRZ se konča drugi politični tečaj mladinske JRZ. Slavnost in zabavo obiščeta tudi — kakor bo poročal jutri »Ponedeljski Slovenec« — oba voditelja stranke, dr. Stojadinović in dr. Korošec, in sta sprejeta s prisrčnimi manifestacijami tečajnikov, ki so jim predavali med letom dr. Krek, Franc Smodej in dr. Nedeljković (od »Agrarne misli« in »Poštne hranilnice). Voditelja stranke sprejme pred strankinim domom ves krajevni odbor z Djurom Jankovićem na čelu, ta pa ju toplo pozdravi z lepim nagovorom, v katerem poudarja visoke državniške sposobnosti obeh voditeljev stranke, ki se na to še dolgo razgovarjata s posameznimi činitelji. (Dalje prih.)

O samoupravah

Neki V. S., ki mu daje »Jutro« oznamenilo »ugleden in preizkušen javni delavec s severa« in ki utegne biti kak nacionalen poslanec pohorskega plemena, se je v obliki uvodnika »Jutra« spravil na predpostna premišljanja čez nedostojno zadržanje slovenske politično žive mladine, ki ne sledi več »uglednim in preizkušenim« smernicam tradicionalnih političnih kuhinj v Sloveniji, temveč izživlja svojo nestrpnost v večnem snovanju novih političnih skupin ali odtenkov. Še dr. Kramer bi bil namreč srečen, če bi mladina, »enodušna v želji, da očuva in izgradi našo skupno domovino Jugoslavijo, vzela v roke vodstvo slovenske politične barke, pa bi kar takoj odstopil. A videti bi morali pred seboj krepak, notranje izgrajen in delaven mladinski pokret«, ne pa takega, ki postavlja v kot osnovno načelo zdrave politike, namreč borbo med liberalizmom in klerikalizmom, in se spušča v samoprevare, kakršna je ta o opustitvi gornje borbe.

Res, še nikoli nismo, posebno ne v »Jutru«, opazili tako pristnega priznanja, da mladina noče slediti več udarnicam, s katerimi je prišla v slovensko javnost »liberalna« misel.

Čudovit uspeh gonje proti „Sloveniji"

Razni naskoki na »Slovenijo«, napočeti iz brige za blagor slovenskega ljudstva, ki mu »Slovenija« že toliko časa streže po življenju, so rodili čuden sad, oziroma so ga pomnožili. Že dalj časa prejema uredništvo — vedno iz Podnarta na Gorenjskem — pisma brez podpisa, v katerih neznani naš nasprotnik, očiten kemični jugosloven, glosira posamezne naše sestavke in sodelavce. Zaradi naskokov zadnjih dni pa je zaplaval ta kemični jugosloven naravnost v nebesa od veselja! Poslal nam je izrezek iz »Gorenjca« s sestavkom »Sloveniji — malo odgovora«, ki ga je lepo zlepil skupaj in ga opremil s pripombo: »Der Moor hat seine Schuldigkeit getan! Izdajalci!« Pozabil je le na eno stvar: ta sestavek je bil v »Gorenjcu« natisnjen na drugi strani, in to za glavo tednika, kamor pritiska uprava naslove naročnikov. In tega listka uprave z naslovom naročnika ni — odlepil. Tako vemo zdaj vsaj to, v kateri gostilni poštnega področja Podnart je dobil naš brezimenski dopisnik svoje navdihe, ki so ga zavedli, da je priložil še poseben letak o »izdajalcih okrog Slovenije« (napisan v žanru Ljotićevih psalmov) in listek s sledečimi popadki edinstvene enoumnosti: »Izdajalci! Opravili ste razorno delo — niste več potrebni! Museki, Regallyji, Yvoni niste samobitni Slovenci, bili ste samo auxiliarii! Z avtonomijo je tudi premoč klerikalizma v »Sloveniji« zasigurana! Avtonomija je že tu! Der Moor hat seine Schuldigkeit getan!«

To objavljamo brez vsakega nadaljnjega komentarja z edino tiho željo, da bi naše poročilce ponatisnil »Gorenjec« za tistega svojega naročnika, čigar izvod smo na tak način in s tako zglednim veseljem kemičnega jugoslovena prejeli v nepodpisanem pismu. Izrezek z dodatki pa smo dali v okvir. Seveda je na vpogled vsakomur, ki mu je mar unitaristične kemije.

Opazovalec

Slovensko-hrvaška polemika

»Hrvatski dnevnik« že dolgo časa ni objavil nobene vesti o razmerah v Sloveniji; če se ne motim, se je poslovil iz tega področja takrat, ko je omenil »politiko pomirjevanja s sveto vodico« in postavil s to določitvijo res primeren pečat na početje znanih političnih velmož pri nas. Ta svoj, za Slovence precej mučni molk, je pa pretrgal v preteklem tednu, in spletka dogodkov je hotela, da zaradi »Slovenije«, torej zaradi tednika, ki je v vsej dobi svojega življenja stal na strani prizadevanj hrvaške politike, oziroma zaradi dopisa v tem tedniku. Dopis je poslal slovenski uradnik, nameščen v Hrvaški, in opisuje težave **malega in s slabo plačo** preskrbljenega, od javne službe odvisnega slovenskega človeka v Hrvaški. Dopisu se vidi, da govori resnico, pa tudi to, da se dopisnik zaveda vzrokov, zaradi katerih se slovenskemu malemu človeku v Hrvaški danes vsaj moralno ne godi dobro. Nanj pada jeza hrvaške javnosti zaradi početja »velikih slovenskih politikov«, zaradi politične in družbene sterilnosti tako imenovanih slovenskih društev izven Slovenije in zaradi okolnosti, da so bili Slovenci, nameščeni v državni službi na hrvaških tleh, najzanesljivejši volilni kader Živkovića, Jevtića in Stojadinovića, tako — kot doma tudi. Saj je znano, da je dobil na primer Stojadinović decembra 1938 v Sremski Mitrovici samo glasove vseh jetniških paznikov — Srbov in glas upokojenega gozdarja — Slovenca.

»Slovenija« je dotični dopis objavila izrečno kot dopis, kljub temu pa štejem za svojo dolžnost, da vzamem dopisnika v obrambo, tem bolj ker iz njegovega dopisa nikakor ne poteka mišljenje, da naj bodo Hrvati brezposelni, zato da lahko ostanejo Slovenci zaposleni — čeprav v Hrvaški. V tej smeri dela »Hrvatski dnevnik« dopisniku hudo krivico in značilno se mi zdi, da »Hrvatski dnevnik« ni priobčil iz tega dopisa tistih mest, v katerih dopisnik poudarja, da usmerja svojo pritožbo na naslov tistih, ki so vzeli usodo Slovenije v političnem oziru v svoje roke, danes ob sodelovanju hrvaških politikov. Dopisnik pa je po drugi strani pozabil, da zastavlja vprašanje psihologično v nepravem času in politično nepravilno, ker ni pomislil, da bi Slovenija z lahkoto zaposlila vse izven Slovenije nameščene Slovence, posebno pa železničarje, če bi smela na primer direkcija državnih železnic v Ljubljani imeti toliko osebja, kolikor ga zaposluje v primeri s prometom na lastnem področju — direkcija v Belgradu. Saj bi samo pri uresničbi absolutne številčne enakosti moralo biti zaposlenih v Sloveniji blizu 10.000 železničarjev več, kakor jih je. Zaradi tega je imel njegov dopis rahel značaj odstopanja od načela, da naj bodo v narodnih pokrajinah **tudi v državni službi nameščeni** prvenstveno le pripadniki dotičnega naroda. To je pa načelo, pri katerem moramo predvsem Slovenci z vso doslednostjo vztrajati, in sicer ne samo sebi v korist. Mislim, da sem z opozoritvijo na potrebo spoštovanja gornjega načela odvzel »Hrvatskemu dnevniku« vsaktero podstavo za domnevanja, da je osnova prizadevanja **poštenih** Slovencev — živeti na tuj račun. **E. D.**

Širite naš tednik „Slovenijo"!

Ošlak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v l. 1918-1920

(Nadaljevanje.)

Prvotno sem nameraval izvršiti povelje tako, da bi naprave malo poškodoval in izročil pritrjeni brod valovom, ki bi ga naj zanesli v sredino reke, in obenem odstranil pripomočke, da bi brod kdo dosegel. Ker mi pa vkljub energičnemu nastopu in grožnjam na naši strani tik ob Muri stanujoči brodar Bauer ni hotel izročiti ključev, s katerimi je bil brod zaklenjen in priklenjen, mi ni kazalo drugega, kakor da sem razdejal napravo samo.

V ta namen sem dal zvezati vse ročne granate, kolikor smo jih imeli za pasi seboj — bilo jih je 17 kosov avstro-ogrskega sistema »Stiel« (to se pravi »držaj«, ker so imele držaj) v en snop ter tega pritrditi na žično vrv, na kateri je visela oziroma na kateri so s pomočjo tako imenovanega škripca prevažali težki in močni brod za prevoz ljudi in vozov. Ko je bilo to narejeno, sem skozi vse granatne vžigalne trakove potegnil vrvico, jo zvezal ter poskril vojake, da ne bi bil kdo ubit ali ranjen. Sledilo je nato nekaj napetih trenutkov, nakar smo krepko potegnili za vrvico in sprožili skupaj vseh sedemnajst ročnih granat na enkrat — in v nekaj sekundah ni bila prevozna naprava za rabo.

Za naše vojaške oči in ušesa je bila ta eksplozija naravnost zajemljiva. Močna detonacija in njen še silnejši učinek, ki je vrgel drobce granat, žice, lesa, snega, zemlje, leda in vode več sto metrov naokrog, mi je še danes živo pred očmi.

Po izvršenem povelju sem se s prepevajočimi slovenskimi fanti vrnil v Radgono, kjer je na naš povratek in moje poročilo o izvršeni nalogi vkljub pozni nočni uri radovedno čakal naš skrbni poveljnik nadporočnik Zeilhofer.

Vojni ujetniki pri Urayjevem mostu.

V bojih blizu Urayjevega mosta, kjer sem s svojim malim oddelkom nastopal samostojno, mi ni šlo za to, da ujamem sovražne vojake. Imel sem predvsem premajhno posadko in ker sem bil od svojih glavnih čet, ki so se borile v vojašnici, popolnoma odrezan, torej brez zveze z njimi, ne bi bil vedel kaj z ujetniki začeti. Kot vojak sem stal vedno strogo na stališču, da je z ujetimi bojevniki ravnati natančno po veljavnih mednarodnih predpisih, kar pa v mojem primeru ne bi bilo mogoče, če ne bi bil hotel, da bi mi bili v breme. Vkljub temu je način bojev nanesel, da se dveh sovražnih legionarjev — ki sta sprevidela, da je bolj vdati se, kakor umreti — nisem mogel otresti. Šlo je za sina radgonskega mizarskega mojstra Kurasz-a in nekega občinskega delavca radgonske občine.

Oba ujetnika sem, ko sem jih razorožil in na kratko zaslišal, na dobro srečo kar sama poslal proti Pistorjevi vojašnici, kjer se jima je bilo treba zglasiti, da sta od mene poslana ujetnika. To sta tudi storila, prav spretno se skrivajoč in izogibajoč svojih lastnih soborcev, ki so takrat po mestnih ulicah še nastopali. Šlo jima je očitno za to, da prideta na varno.

Odpiranje vrat z ročno granato.

Med boji v Radgoni se mi je zdelo potrebno, da pridem z nekaj možmi v hišo veletrgovine z železnino Uray. Zaradi noči in prask, ki so se odigravale okrog in v bližini te hiše, je bilo vse zaklenjeno, prav posebno pa velika težka hišna vrata. Vse ropotanje in vsi moji klici, da bi kdo odprl, so ostali brez odmeva.

Ker ni bilo časa za premišljevanje in iskanje kakšnega orodja za nasilno odpiranje vrat, sem sklenil, da vrata kratko in malo razstrelim. Vojake sem postavil na varno k zidovom sosednih hiš, nakar vžgem ročno granato sistema »Stiel« in jo položim na hišni prag pred vrata, kjer se obe krili vrat stikata. Ko sem storil nekaj korakov in stopil za vogal hiše k zidu — je sledila močna eksplozija, ki je obe krili vrat na široko odprla, tako da bi bil lahko z vojaki kar v štiristopih vkorakal.

Da je to odpiranje vrat zdrobilo precej šip na oknih Urayjeve kakor tudi na sosednih hišah, me ni vznemirjalo, ker so boji povzročali škodo tudi drugod na okoli.

Dogodek sam ni važen, pač pa za poznavalca vojnega življenja samoobseben. Značilno je dejstvo, da na ta način odprta hišna vrata niso bila preveč poškodovana, več škode je nastalo na oknih.

Vloga dr. Kamnikerja v radgonski občinski, krajevni in narodnoobmejni politiki. — Iniciativa za napad na slovenske čete v Radgoni — delo dr. Kamnikerja. — Dr. Kamniker med radgonsko bitko rešen smrti in ujet. — Delo dr. Kamnikerja na mirovni konferenci.

Ob prevratu leta 1918. je v Radgoni županoval veleposestnik in plemenitnik Kodolič, katerega rod dokazuje že njegov slovenski priimek, čeprav se je podpisoval Edler von Kodolitsch. Bil je to mož širokih pl[illegible] dobro rejen, drugače poštenjak in dobričina ter bolj zmernega kakor odločnega nastopa. Nič čudnega, da je zaradi tega bilo vse duhovno in praktično vodstvo občinske in kra-

Film ali gledališče

Od ljubljanskih kinematografov smo dobili tole pojasnilo: Vaš sodelavec je v sestavku pod gornjim naslovom izrazil željo, da bi rad videl več žurnalov, ki naj prinašajo čim več posnetkov naravnih znamenitosti iz vseh delov sveta, ne pa samo parade, samo vojsko in aeroplane in pa tiste dogodke, ki služijo samo propagandi. Glede na to moramo pojasniti, da smo glede žurnalov odvisni popolnoma od zamejstva in da v tem pogledu za zdaj naši kinematografi, oziroma filmske izposojevalnice, ne morejo ničesar spremeniti. V našo državo prihajajo žurnali treh velikih ameriških podjetij, to je Twentieth Century Fox Film, Metro Goldwyn Mayer in Paramount ter nemški žurnal Universum, ki ga izdaja berlinska UFA. Večina teh žurnalov pa je zaradi vojnih dogodkov na svoji kakovosti precej izgubila prav zato, ker skoraj vsi prinašajo razne vojne dogodke, katerih predvajanje pa v naši državi zaradi nevtralnosti ni v celoti dovoljeno. Poleg tega so žurnali izgubili na svoji pomembnosti zaradi tega, ker je vojna v veliki meri onemogočila izmenjavo reportaže med posameznimi filmskimi podjetji.

Vsi trije amerikanski žurnali so si med seboj bolj ali manj podobni, toda kljub temu skrbijo premierni kinematografi za to, da predvaja vsak drugi žurnal, da na ta način gledalci niso prisiljeni pri obisku več kinematografov gledati enega in istega žurnala. Lahko rečemo, da so našim kinoobiskovalcem na razpolago najboljši žurnali, ki na svetu sploh obstajajo. Žurnali ostalih držav niso na isti višini kakor so amerikanski, zaradi česar se tudi ne morejo uveljaviti na našem filmskem trgu. Omenjeni amerikanski žurnali pa se predvajajo v vseh državah sveta, izvzemši nekatere redke države, ki zaradi avtarkičnih prizadevanj omejujejo uvoz takšnih filmov in predvajajo le domače stvari.

Kakšna spopolnitev naših dosedanjih žurnalov bi bila mogoča le na ta način, da bi k njim dodali še doma napravljene posnetke, ki pa so do sedaj zelo redki, ker nimamo še v naši državi tako rekoč nobene prave filmske produkcije.

Poljudna pravna knjiga

Slovensko poljudno pravniško knjištvo ima lepo izročilo. Zlasti se je z znamenitim »Slovenskim pravnikom«, ki ga je spisal dr. Ivan Tavčar in ki ga je izdala Mohorjeva družba v osemdesetih letih, dvignilo na izredno visoko raven. Ta »Slovenski pravnik« je poljudno podana vsebina še danes veljavnega zasebnega prava, a podana na način in v popolnosti, da tudi pravnik sam s pridom lista po njej. In gotovo je pomagala več ko enemu našemu človeku, da je skoznjo lahko pogledal v zahomotani pravni in pravniški red.

Toda prav kdor gleda na vsebino te knjige, ki je s podajo zasebnega prava mogla takrat še nekako po pravici reči, da je s tem izčrepala poglavitno pravno področje, se zaveda, da to danes že davno ne velja več. Upravna, socialno-politična, gospodarska, trgovinska in druga zakonodaja je že zdavnaj potisnila v ospredje pravna vprašanja, ki so za le premnogega našega človeka vse bolj važna od zasebnopravnih vprašanj in sporov. To je v zvezi z naglim razvojem celotnega družbenega in državnega življenja, a nič manj tudi z drugačno socialno porazdelitvijo naših ljudskih plasti. In vsa različna vprašanja, ki nastajajo v tem spremenjenem svetu, in ki so v dobršni meri zlasti pravna vprašanja, zahtevajo odgovora.

Da omogoči preprostemu človeku, znajti se ob njih, je napisal **dr. Lado Vavpetič** knjigo **»Življenje in zapisana pravica«** (Založila Žena in dom v Ljubljani). Seveda, namen poljudnopravne knjige ni in ne more biti, da bi dala odgovor na vsako pravno vprašanje. Če bi bilo to sploh mogoče, bi pač ne bilo treba ne dolgoletnega pravniškega študija ne poklicnih pravnikov. Toda knjižica da, kar pri svojem namenu in obsegu le more: podobo veljavnega pravnega reda in njegov ustroj, pot, po kateri si lahko v začetku in v nezahomotanih primerih — tako rekoč nekakšna pravna prva pomoč — vsakdo lahko pomaga sam, potem osnove zasebnega in javnega prava, pri čemer je iz že zgoraj omenjenih razlogov dano zlasti delovnemu pravu precej prostora. Dobra in pregledna razdelitev vsebine v kratkih poglavjih z jasnimi in določnimi napisi omogočuje njeno praktično uporabo, in da so ti napisi zbrani posebej v kazalu konec knjige seveda njeno pripravnost samo še povečuje. Knjižica bo torej dober kažipot za vsakega, ki išče pravice ali si jo hoče zavarovati. In s tem spolnjuje zadano si nalogo.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI DR. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja izbrani spisi

20 zvezkov z uvodi in opombami Iz. Cankarja

Ti spisi niso samo naš najobširnejši narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha.

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelè, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine

jevne politike v rokah veliko bolj fanatičnega nacionalnega, bistrega in nasilnega podžupana dr. Kamnikerja.

Dr. Kamniker je bil mož oglajenega nastopa, posvetnjak, izredno razumen ponemčen Slovenec, znan kot dober zdravnik itd. ter hišni posestnik v Radgoni, ki je popolnoma opravičeno užival neomejeno zaupanje svojih v veliki večini nemško-nacionalno usmerjenih političnih pripadnikov.

Kakor so svoje dni janičarji slovenskega rodu bili boljši in hujši Turki kot sinovi čistokrvnih turških staršev, tako je tudi Kamniker zaradi svojega nemškega prepričanja in šovinistično nemško-nacionalne politične dejavnosti postal za štajerske obmejne Nemce prav zaradi Radgone in njenih borb nesmrtni velmož. Umljivo je, da je slovenska zasedba Radgone in njenega okraja najbolj pekla Kamnikerja. Naredil je vse mogoče korake pri nemško-avstrijskih in nemških oblastvih, da bi se Maistrovo vojaštvo umaknilo, in ker s prošnjami, posredovanji in ugovori ni uspel, je postal iniciator in duhovni krivec oboroženega napada. Napad so nato vojaško pripravili in izvedli častniki, ki jim je stal na čelu nadporočnik Mikl, če se ne motim tudi ponemčen sin slovenskega naroda.

Dne 4. februarja leta 1919., ko sem v bojih nedaleč od Kodoličeve hiše v naskoku mož do moža pregnal sovražne patrole in gnezda strojnih pušk ob cesti ter predrl do Kamnikerjevega doma, sklenem vdreti v njegovo hišo, iz katere ali od katere sem bil večkrat obstreljevan. Hotel sem za vsako ceno uničiti ali zajeti strelce, če so še v hiši, predvsem pa dobiti v roke samega Kamnikerja, če si ne bi bil že poiskal drugega skrivališča.

Kakor hitro opazijo nasprotnikovi oddelki mojo namero, dobim od dveh strani iz bližine precej nevaren ogenj na moj mali oddelek. V obrambo postavim hitro dva vojaka, ki sta se vrgla v sneg, da s streljanjem oslabita nam namenjene sovražne krogle, kar bi me naj delno varovalo tudi pred morebitnim zajetjem, ko se bom nahajal v Kamnikerjevi hiši. Še druga dva moja bojevnika, postavljena nasproti Kamnikerjevih hišnih oken, pa sta s ceste streljala v notranjost poslopja, da bi morebiti v hiši se nahajoči sovražni vojaki bili zaposleni na dveh straneh, ter bi meni, ki sem si z razbijanjem in razstreljevanjem stranskega vhoda hišnih vrat, veže, zdravniške lekarne in ordinacijskih prostorov delal pot, olajšala vdor v notranjost poslopja. Ker so bila vsa vrata ne samo dobro zaklenjena, temveč tudi deloma zabarikadirana, se mi je šele po popolnem razdejanju vseh zaprek posrečilo z mojimi tremi možmi priti do zadnjega prostora, kjer so bili ljudje, to je do spalnic. Ko sem stopil v spalnico z napeto pištolo in golim nožem v roki, Miklovih legionarjev tam nisem našel. Ti so jo pravočasno nevidno popihali, še preden smo prišli do hiše. Pač sem pa našel Kamnikerja in njegovo ženo, oba klečeča na tleh, deloma pod posteljo, deloma za omarami, ki so bile postavljene za barikade. Bila sta seveda oba popolnoma obupana in pripravljena na smrt. V povzdignjenimi rokami sta obupno prosila za življenje. Moji vojaki razburjeni in bojeviti, predvsem pešec Štancer iz Frama blizu Maribora, hudo bojevit, jezav, energičen in bister fant, pravi tip štajerskega Slovenca, ki se rad pretepa — so hoteli Kamnikerja in njegovo ženo takoj z bajoneti in puškami soditi, kar sem le z avtoriteto, ki sem jo pri vojakih užival, in pa ker sem jim z revolverjem zagrozil, prav težko preprečil, Kamnikerja pa ujel.

(Dalje prihodnjič.)

Mali zapiski

Najpravičnejša in najnaravnejša meja

V »Novi riječi« pripoveduje dr. Josip Smodlaka o razgovorih, ki jih je imel kaki dve leti pred svetovno vojno na Dunaju z Virginijem Gajdom, sedanjim glavnim urednikom »Giornale d' Italia«. Gajda ga je takrat kar naravnost vprašal, kako si zamišlja mejo med Jugoslavijo in Italijo, kadar razpade Avstrija. On pa da mu je na to kratko odgovoril: **»Tržaški zaliv z ozadjem Italiji,** a Reški zaliv z ozadjem Jugoslaviji.« Smodlaka pristavlja k tem besedam, da se mu kakor takrat tudi danes zdi, da je to **najnaravnejša, najpravičnejša** in zato tudi najtrajnejša naša meja z Italijo.

Pravljica o jari kači in steklem polžu.

Nihče ne bo prerekal, da je v tej pravljici mnogo duhovitosti in mnogo humorja. Ker pa je vsaka pesem samo enkrat lepa, se večkrat pojavljajo pravljice s starim jedrom v novi obleki.

Tako se je pri nas ta stara pravljica pojavila v obleki »o preureditvi države« in o »volitvah v državni zbor«.

Unitarizem

V »Trgovskem listu« beremo:

Lansko leto je bilo v vsej državi ustanovljenih 58 novih delniških družb, ki so imele skupno 136,1 milijona dinarjev delniške glavnice. Od teh ima sedež v Belgradu 44 družb s kapitalom 130,5 milijona din. 95,8 odstotka vsega kapitala odpade torej na družbe s sedežem v Belgradu. Od teh družb ima Priv. družba državnih tovarn za svilo 30 milijonov dinarjev glavnice. Pri drugih družbah je udeležen samo zasebni kapital. Od teh družb je 7 družb z delniško glavnico 0,5, 17 z glavnico 1,9, 2 s 3, 1 s 3,5, 7 s 5, 1 z 20 in ena družba z glavnico 30 milijonov dinarjev.

Pet družb s sedežem izven Belgrada je ustanovilo svoje podružnice v Belgradu, 5 družb pa je preneslo svoj sedež v Belgrad. Zasebni kapital se vedno bolj koncentrira v Belgradu.

Flamci že imajo svoje filme

Te dni so poročali tudi naši dnevniki, da so dobili Flamci nov film v svojem narodnem jeziku, z naslovom »Mož — angel«. Snov zanj je napisal znani flamski pisatelj Feliks Timmermans, katerega poznamo po mnogih prevodih tudi v Sloveniji.

Prav tako so zadnje čase poročali naši dnevniki o cvetoči finski filmski industriji.

Obojih, Flamcev in Fincev, je le malo več kakor nas Slovencev, tudi oni so mali narodi in se morajo boriti s težavami, ki so s tem v zvezi, vendar jih to ne ovira, da se ne bi osamosvojevali popolnoma tudi na kulturnem področju. Samo pri nas v Sloveniji smo v tem pogledu še vedno zelo malomarni. Ali bomo morali res še dolgo čakati na svoj prvi film, na svoj slovenski film? Vsaj poizkusiti bi bilo treba. Prepričani pa smo, da bi stvar uspela. Spomnimo se le, kakega triumfalnega uspeha je bil deležen prvi slovenski amaterski film »V kraljestvu Zlatoroga«. Treba je le malo idealizma in zaupanja vase, pa se da tudi brez ogromnih vsot marsikaj ustvariti.

Nacionalna zadeva

»Obzor« poroča, da je tovarna za gumijasto obuvalo »Tigar« v Belgradu utajila za najmanj 10 milijonov dinarjev davka samo v zadnjih dveh letih. Lastnika tovarne sta Dimitrije Mladenović-Gaga, bivši kandidat na Jevtićevem seznamu, in Jovan Cekić, bivši Stojadinovićev poslanec, torej dva človeka, ki sta gotovo neomajno jugoslovenskega prepričanja. Gotovo sta tudi pri vsaki priložnosti obsojala separatiste, ki niso hoteli plačevati davka, namesto nacionalnih »júnakov« z juga in — zanje.

Nov srbski list v Zagrebu

V Zagrebu je začel izhajati 1. t. m. tednik **»Srpska riječ«.** Svoj namen pojasnjuje, češ da je v banovini Hrvaški blizu milijon srbskega prebivalstva, da pa to nima nobenega lista, ki bi predstavljal srbsko javno mnenje in jih poučeval o vprašanjih, ki se jih tičejo. Zastopati hoče srbske kulturne in gospodarske koristi. Zaveda se potrebe najožjega sodelovanja s Hrvati in podpirati hoče tisto politiko, ki ne bo žalila narodnih čustev Srbov in ki jim bo poroštvovala popolno enakopravnost. Sicer pa poudarja, da bodo Srbi iz Hrvaške tudi vnaprej težili proti Belgradu. Kot glavni urednik je označen Boško Vračarević, kot odgovorni Rade Novaković, konzorcij, ki ga izdaja, pa predstavlja dr. Vladimir Varićak.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.